

12.11.2024

KURUL KARARI

Başvuru Numarası : 2024/430
Toplantı Tarihi/Sayısı : 16.10.2024/235
Karar Numarası : 2024/1122
Başvuran : S.O.
Başvuran Vekili : -
Adres : -
Muhatap Kurum/Kişi : 1- Milli Eğitim Bakanlığı
2-Çankaya Kaymakamlığı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü
(Mesa Koru Sitesi İlkokulu)
Muhatap Adres : -

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, otizm spektrum bozukluğu (OSB) tanılı öğrencilerin kolaylaştırıcı kişi/gölge öğretmen uygulamasından faydalanabilmesine rağmen başvuranın Down sendromlu çocuğunun söz konusu uygulamadan faydalandırılmamasının engellilik temelinde ayrımcılık yasağına aykırılık teşkil ettiği iddiasına ilişkindir.

II. İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuran, başvuru dilekçesinde özetle:

a. Down sendromlu kaynaştırma öğrencisi oğlu E.D.O'nun kolaylaştırıcı kişi/gölge öğretmen eşliğinde ilkokula başladığını,

b. Okul Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) Geliştirme Biriminin, oğlunun ikinci sınıfa da kolaylaştırıcı kişi/gölge öğretmen eşliğinde devam etmesi yönünde karar aldığını,

c. İkinci sınıfın birinci döneminin bitmesine iki hafta kala yine BEP Geliştirme Biriminin gerçekleştirdiği toplantı neticesinde OSB tanılı çocuklar haricindeki diğer özel gereksinimli çocukların kolaylaştırıcı kişilerinin derslere alınmamasına karar verildiğini,

ç. Bu kapsamda oğlunun da kolaylaştırıcı kişi/gölge öğretmeni olarak çalışan kişinin sınıf ortamına alınmayacağını tarafına bildirildiğini,

d. Yalnızca OSB tanılı öğrencilere kolaylaştırıcı kişi/gölge öğretmenden faydalanma hakkının tanınmasının engellilik temelinde ayrımcılık yasağına aykırılık teşkil ettiğini iddia etmiştir.

3. Muhatap Milli Eğitim Bakanlığından (MEB) alınan yazılı görüŖte özetle:

a. EŖitlik ilkesi dikkate alınarak özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin eğitim imkânlarından en üst düzeyde yararlanabilmeleri için hem ülkemizdeki hem de dünyadaki geliŖmelerin yakından takip edildiği ve öğrencilere sunulan eğitim imkanlarının geliŖtirilmesi için farklı model ve uygulamaların uyarlamalarının yapıldığı,

b. Bu kapsamda 1/4/2020 tarihli ve 10096465-20-E.230243 sayılı Makam Olur'u ile tam zamanlı kaynaŖtırma/bütünleŖtirme yoluyla eğitimlerine devam eden OSB tanılı öğrencilerin akademik, sosyal ve öz bakım becerilerini okul ortamında desteklemek amacıyla sınıf içinde ve sınıf dıŖında öğrenciye yardımcı olmak üzere okulda kolaylaŖtırıcı kiŖi uygulamasının baŖlatıldıđı,

c. Söz konusu düzenlemenin ayrımcı sebeplerden değil OSB tanılı öğrencileri okul ortamında desteklemek amacıyla velilerinden gelen yoğun talepler üzerine pilot uygulama olarak baŖlatıldıđı,

ç. KolaylaŖtırıcı kiŖi uygulamasının mevzuatta yer alan bir uygulama olmayıp farklı model ve uygulamaların uyarlaması olduğu,

d. Söz konusu uygulamaya iliŖkin izleme ve değerlendirme çalıŖmalarına devam edildiği ve elde edilecek veriler doğrultusunda gerekli görülmesi halinde düzenleme ve mevzuat deđiŖikliklerinin yapılmasının planlandığı,

e. İhtiyaç halinde alınmıŖ bir tedbir kapsamında pilot olarak baŖlatılan ve mevzuatta henüz düzenlenmemiŖ olan uygulamanın engellilik temelinde ayrımcılık yasağına aykırılık teŖkil etmediği ifade edilmiŖtir.

4. Muhatap Çankaya Kaymakamlığı İlçe Milli Eğitim Müdürlüđünden (Mesa Koru Sitesi İlkokulu) alınan yazılı görüŖte özetle:

a. Tam zamanlı kaynaŖtırma/bütünleŖtirme yoluyla eğitimlerine devam eden OSB tanılı öğrenciler için ailenin teklifi ve BEP GeliŖtirme Birimi'nin kararı doğrultusunda kolaylaŖtırıcı kiŖinin belirlenmesi ve belirlenecek kolaylaŖtırıcı kiŖinin sınıf içi ve sınıf dıŖında öğrenciye yardımcı olmak üzere okulda bulunmasının 1/4/2020 tarihli ve 10096465-20-E.230243 sayılı Makam Olur'u ile uygun görüldüğü,

b. Bu husustaki iŖ ve iŖlemlerin de söz konusu Makam Olur'u çerçevesinde yürütüldüđü ifade edilmiŖtir.

5. Muhatapların yazılı görüŖüne karŖı baŖvuran tarafından sunulan yazılı görüŖte özetle:

a. OSB ile benzer Ŗekilde Down sendromlu bireylerin de eğitim alanında desteklenmesinin ve bire bir eğitim almasının bireyin geliŖimi açısında önemli olduğu,

b. Yurt dıŖında kolaylaŖtırıcı kiŖi uygulamasını uygulayan pek çok ülke olduğu,

c. Söz konusu uygulamanın tüm engel gruplarına uygulanabilirliğinin pek çok ortamda denendiği ve bilimsel çalışmalarda yer verildiği,

ç. Söz konusu uygulamanın yalnızca bir engel grubunun istifadesine sunulmasının ayrımcı nitelikte olduğu ifade edilmiştir.

III. İLGİLİ MEVZUAT

6. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın "*Kanun önünde eşitlik*" başlıklı 10'uncu maddesi şöyledir:

"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir... Çocuklar, yaşlılar, özürllüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz... Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

7. Anayasa'nın "*Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi*" başlıklı 42'nci maddesine göre:

"Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz... Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır."

8. 20/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun "*Tanımlar*" başlıklı 2'nci maddesi şöyledir:

"(1) Bu Kanunun uygulanmasında; ... d) Doğrudan ayrımcılık: bir gerçek veya tüzel kişinin, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden karşılaştırılabilir durumdakilere kıyasla eşit şekilde yararlanmasını bu Kanunda sayılan ayrımcılık temellerine dayanılarak engelleyen veya zorlaştıran her türlü farklı muameleyi, ... f) Engelli: Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşsal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit şartlarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre şartlarından etkilenen bireyi, ...ifade eder."

9. 6701 sayılı Kanun'un "*Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı*" başlıklı 3'üncü maddesi şöyledir:

"(1) Herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşittir. (2) Bu Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hal, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır. (3) Ayrımcılık yasağının ihlali hâlinde, konuya ilişkin görev ve yetkisi bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ihlalin sona erdirilmesi, sonuçlarının giderilmesi, tekrarlanmasının önlenmesi, adli ve idari yoldan takibinin sağlanması amacıyla gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür ..."

10. Mezkûr Kanun'un "*Ayrımcılık türleri*" başlıklı 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (ç) bendi uyarınca doğrudan ayrımcılık, bu Kanun kapsamına giren ayrımcılık türleri arasında sayılmıştır.

11. Kanun'un "*Ayrımcılık yasağının kapsamı*" başlıklı 5'inci maddesi şöyledir:

"(1) Eğitim ve öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardım, spor, konaklama, kültür, turizm ve benzeri hizmetleri sunan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri, yürüttükleri faaliyetler bakımından bu hizmetlerden yararlanmakta olan veya yararlanmak üzere başvurmuş olan ya da bu hizmetler hakkında bilgi almak isteyen kişi aleyhine ayrımcılık yapamaz. Bu hüküm kamuya açık hizmetlerin sunulduğu alanlar ve binalara erişimi de kapsar. (2) Birinci fıkrada belirtilen hizmetlerin planlanması, sunulması ve denetlenmesinden sorumlu olan kişi ve kurumlar, farklı engelli grupların ihtiyaçlarını dikkate almakla ve makul düzenlemelerin yapılmasını sağlamakla yükümlüdür..."

12. Kanun'un 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (g) bendinde Kurumun, "*Ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek*" ile görevli olduğu düzenlenmiştir.

13. Kanun'un "*Başvurular*" başlıklı 17'nci maddesi şöyledir:

"(1) Ayrımcılık yasağı ihlalinden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişi Kuruma başvurabilir... (9) İşleme konulamayacak başvurular ve gerekçeli kabul edilmezlik kararları ile başvuruya ilişkin diğer usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir."

14. Kanun'un "*İspat yükü*" başlıklı 21'inci maddesi şöyledir: "*(1) Münhasıran ayrımcılık yasağının ihlali iddiasıyla Kuruma yapılan başvurularda, başvuranın iddiasının gerçekliğine ilişkin kuvvetli emarelerin ve karine oluşturan olguların varlığını ortaya koyması hâlinde, karşı tarafın ayrımcılık yasağını ve eşit muamele ilkesini ihlal etmediğini ispat etmesi gerekir."*

15. 24/11/2017 tarihli ve 30250 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in "*Başvuru hakkı*" başlıklı 30'uncu maddesi şöyledir:

"(1) Eğitim ve öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardım, spor, konaklama, kültür, turizm ve benzeri hizmetleri sunan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişilerinin, yürüttükleri faaliyetler bakımından bu hizmetlerden yararlanmakta olan veya yararlanmak üzere başvurmuş olan ya da bu hizmetler hakkında bilgi almak isteyen her gerçek veya tüzel kişi, ayrımcılık yasağı ihlalinden zarar gördüğü iddiası ile Kuruma başvurma hakkına sahiptir..."

16. Mezkûr Yönetmelik'in "*Başvurunun konusu*" başlıklı 31'inci maddesi şöyledir:

"Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu kapsamında cinsiyet, ırk, renk, din, dil, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hal, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasağı ihlalleri başvurunun konusunu oluşturur."

17. Yönetmelik'in "*Karar türleri*" başlıklı 65'inci maddesi şöyledir:

"(1) Kurum, yapılan başvuru veya resen inceleme kapsamında yaptığı inceleme ve araştırma sonucunda incelenemezlik kararı, gerekçeli kabul edilmezlik kararı, gönderme kararı, ihlal kararı, idari yaptırım kararı, uzlaşma kararı, ret kararı ve karar verilmesine yer olmadığına dair karar verir."

18. Yönetmelik'in "*İhlal kararı*" başlıklı 69'uncu maddesi şöyledir:

"(1) İnceleme ve araştırma sonucunda başvurunun yerinde olduğu kanaatine varılması hâlinde ihlal kararı verilir."

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

19. 6701 sayılı Kanun'un "*Başvurular*" başlıklı 17'nci maddesinin birinci fıkrası: "*Ayrımcılık yasağı ihlalinde zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişi Kuruma başvurabilir.*" hükmünü haizdir. Başvuranın dilekçesinden, 6701 sayılı Kanun'un 3'üncü maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen ayrımcılık temellerinden engellilik temeli ile bağlantılı olarak ayrımcılığa maruz kaldığı iddiasında bulunduğu anlaşılmaktadır. Mezkûr Kanun'un 17'nci maddesinin ikinci fıkrası ise: "*İlgililer, Kuruma başvurmadan önce bu Kanuna aykırı olduğunu iddia ettikleri uygulamanın düzeltilmesini ilgili taraftan talep eder. Bu taleplerin reddedilmesi veya otuz gün içerisinde cevap verilmemesi hâlinde Kuruma başvuru yapılabilir. Ancak Kurum, telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ihtimali bulunan hâllerde, bu şartı aramadan başvuruları kabul edebilir.*" hükmünü içermektedir. Dosya kapsamında, başvuranın 21/2/2024 tarihli ve ..... sayılı dilekçe ile muhataba başvurduğu anlaşıldığından Kanun'un 17'nci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca ilgili tarafa başvuru şartının sağlandığı kanaatine varılmıştır.

20. Ayrımcılık yasağı, uluslararası insan hakları hukukunun temelinde yer almakta ve pek çok uluslararası insan hakları sözleşmesinde özel olarak düzenlenmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarında; ayrımcılık, objektif ve makul bir neden olmaksızın, aynı durumdaki kişilere farklı muamelede bulunmak olarak tanımlanmıştır (AİHM, *Willis/Birleşik Krallık*, B. No: 36042/97, 11/6/2002, para. 48; AİHM, *Okpisz/Almanya*, B. No: 59140/00, 25/10/2005, para. 33). Anayasa Mahkemesi (AYM) kararlarında da AİHM içtihatlarına paralel olarak nesnel ve makul bir şekilde haklılaştırılmayan, diğer bir ifadeyle meşru bir amaca dayanmayan ya da seçilen araç ile hedeflenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi bulunmayan farklı muameleler, Anayasa'nın 10'uncu maddesinin amaçları bağlamında ayrımcı karakterli olarak kabul edilmektedir (AYM, *Nuriye Arpa*, B.

No: 2018/18505, 16/6/2021, para.58). Dolayısıyla hukuksal durumları aynı olanlara yönelik farklı muamelenin objektif ve makul bir sebebe dayandığı, farklı muamelenin öngörülen meşru amaç ile orantılı olduğu, diğer bir ifadeyle farklı muameleye tabi tutulan kişiye aşırı ve olağanın ötesinde bir külfet yüklenmediği hâllerde eşitlik ilkesi ihlal edilmeyecektir (AYM, *Burcu Reis*, B. No: 2016/5824, 28/12/2021, para. 50).

21. Engelliliğe dayalı ayrımcılık yasağı ise uluslararası ve ulusal düzenlemeler ile koruma altına alınmıştır. Uluslararası düzenlemeler kapsamında AİHM, engelli bireylerin ayrımcı muameleye karşı korunması konusunda uluslararası hukukta ve Avrupa hukukunda bir mutabakat bulunduğu dikkat çekmekte ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 14'üncü maddesinde sayılan ayrımcılık temelleri sınırlı sayıda olmadığından engellilik temelinde ayrımcılığın ayrıca incelenebileceğini kabul etmektedir (AİHM, *Glor/İsviçre*, B. No: 13444/04, 30/4/2009, para. 53, 80). Ayrıca AİHM, Sözleşme'nin 14'üncü maddesinin engellilerin tüm insan haklarını ve temel özgürlüklerini diğerleriyle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlayacak düzenlemeleri içerdiğini ifade etmektedir (AİHM, *Çam/Türkiye*, B. No: 51500/08, 23/2/2016, para. 65).

22. Birleşmiş Milletler (BM) Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'nin (EHİS) 5'inci maddesinin üçüncü fıkrasında taraf devletlerin engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılığı yasaklayacağı ve engellilerin herhangi bir nedene dayalı ayrımcılığa karşı eşit ve etkin bir şekilde korunmasını güvence altına alacağı düzenlenmiştir. EHİS'in 2'nci maddesinde ise engelliliğe dayalı ayrımcılık: "*Siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanılması önünde engelliliğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayırım, dışlama veya kısıtlamayı kapsamaktadır.*" şeklinde tanımlanmaktadır.

23. EHİS'in "*Engelli Çocuklar*" başlıklı 7'nci maddesi ise "*1. Taraf Devletler, engelli çocukların diğer çocuklarla eşit bir şekilde tüm insan temel hak ve özgürlüklerinden tam olarak yararlanmasını sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alır. 2. Engelli çocuklarla ilgili tüm eylemlerde çocuğun en çıkarının gözetilmesine öncelik verir. 3. Taraf Devletler engelli çocukların kendilerini etkileyen her konuda diğer çocuklarla eşit koşullar altında görüşlerini serbestçe ifade etme hakkına sahip olmalarını, yaşları ve olgunluk seviyelerine göre görüşlerine önem verilmesini ve onlara bu hakkın tanınması için engeline ve yaşına uygun destek sunulmasını sağlar.*" hükmünü ihtiva etmektedir.

24. Mezkr Sözleşme'nin "*Eğitim*" başlıklı 24'üncü maddesine göre ise: "*1. Taraf Devletler engellilerin eğitim hakkını tanır. Taraf Devletler, bu hakkın fırsat eşitliği temelinde ve ayrımcılık yapılmaksızın sağlanması için eğitim sisteminin bütünleştirici bir şekilde her seviyede engellileri içine almasını ve ömür boyu öğrenim imkânı sağlar. Bunun için aşağıdaki hedefler gözetilmelidir: ... (b) Engellilerin; kişiliklerinin, yeteneklerinin, yaratıcılıklarının, zihinsel ve fiziksel becerilerinin potansiyellerinin en üst derecesinde gelişiminin sağlanması; (c) Engellilerin özgür bir topluma etkin bir şekilde katılımlarının sağlanması. 2. Taraf Devletler bu hakkın yaşama geçirilmesi için*

aşağıda belirtilenleri sağlar: ... (c) Bireylerin ihtiyaçlarına göre makul düzenlemeler yapılmalıdır; (d) Engellilerin genel eğitimden etkin bir şekilde yararlanabilmeleri için genel eğitim sistemi içinde ihtiyaç duydukları desteği almalıdır; (e) Engellilere yönelik bireyselleştirilmiş etkin destekleyici tedbirler, engellilerin tam katılımı hedefine uygun olarak, akademik ve sosyal gelişimi artırıcı ortamlarda sağlanmalıdır..."

25. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin (ÇHS) 2'nci maddesinin birinci fıkrası "*Taraf Devletler, bu Sözleşme'de yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana-babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler.*" hükmünü; 23'üncü maddesinin ikinci fıkrası ise: "*Taraf Devletler, zihinsel ya da bedensel özürlü çocuklar için saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul ederler.*" hükmünü içermektedir. BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesinin (ESKHK) 5 No'lu Genel Yorumu'nda ise "*Devletler, ... engellileri, engelli olmayan diğer öğrencilerle aynı eğitim seviyesine getirecek desteğin sağlanmasını güvence altına almalıdır.*" ifadelerine yer verilmektedir (ESKHK, Engelliler Hakkında 5 No'lu (1994) Genel Yorum, E/1995/22, 1994, para. 35).

26. Ulusal düzenlemeler kapsamında engelliliğe dayalı ayrımcılık yasağı ise başta 1982 Anayasası olmak üzere 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun ve 6701 sayılı Kanun ile güvence altına alınmıştır. Kamusal makamların engelli bireylerin ekonomik ve toplumsal bakımdan belirli bir yaşam standardına erişiminin sağlanması yönünden tedbirler alması gerekmektedir. Engellilerin tüm insan haklarını ve temel özgürlüklerini diğerleriyle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlayacak düzenlemelerin olması ve Anayasa'nın 10'uncu maddesinin de bu bağlamda yorumlanması gerekmektedir. Bu anlamda devletin engelli kişilerin özel ihtiyaçları dikkate alınarak diğer bireylerle eşit şekilde yaşayabilmelerine yönelik pozitif yükümlülüğü bulunmaktadır. Nitekim ulusal ve uluslararası düzenlemelerde engelli bireylerin ayrımcı muameleye karşı korunması konusunda bir mutabakatın bulunduğu görülmektedir (AYM, *Sevda Yılmaz*, B. No: 2017/37627, 2/3/2023, para. 67).

27. 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'da engelliliğe dayalı ayrımcılık yapılamayacağı ve ayrımcılıkla mücadelenin engellilere yönelik politikaların temel esası olduğu genel ilkeler arasında yer almaktadır. Bunun yanı sıra Kanun'un 3'üncü maddesinin (d) bendinde, engelliliğe dayalı ayrımcılık EHİS'e benzer şekilde: "*Siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanılması önünde engelliliğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayırım, dışlama veya kısıtlama*" olarak tanımlanmaktadır. Mezkûr Kanun'un "*Eğitim ve öğretim*" başlıklı 15'inci maddesi ise "*Hiçbir gerekçeyle engellilerin eğitim alması engellenemez. Engelliler, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak, yaşadıkları çevrede bütünleştirilmiş ortamlarda, eşitlik temelinde, hayat boyu eğitim imkânından ayrımcılık yapılmaksızın yararlandırılır. Genel*

eğitim sistemi içinde engellilerin her seviyede eğitim almasını sağlayacak bütünleştirici planlamalara yer verilir..." hükümlerini içermektedir.

28. Kolaylaştırıcı kişi, ulusal mevzuatta yer almamakla birlikte uygulamada kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim alan öğrencilere okulda ve sınıfta öğrenciye destek olmak amacıyla görevlendiren kişiyi ifade etmektedir [Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), B. No: 2021/325, K. No: 2022/489, 25/10/2022, para. 19]. BEP ise 7/7/2018 tarihli ve 30471 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin "*Tanımlar ve kısaltmalar*" başlıklı 4'üncü maddesine göre: "*(1) Bu Yönetmeliğin uygulanmasında, ... (g) Bireyselleştirilmiş eğitim programı: Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin takip ettikleri program esas alınarak gelişim özellikleri, eğitim ihtiyaçları ve performansları doğrultusunda hedeflenen amaçlara ulaşmaya yönelik hazırlanan ve bu bireylere verilecek destek eğitim hizmetlerini de içeren özel eğitim programını ...*" ifade etmektedir. Mezkûr Yönetmelik'in 47'nci maddesinin ikinci fıkrasına göre: "*BEP geliştirme birimi, okul müdürü veya görevlendireceği bir müdür yardımcısının başkanlığında; a) Rehberlik öğretmeni, b) Öğrencinin sınıf öğretmeni, c) Öğrencinin dersini okutan alan öğretmenleri, ç) Öğrencinin velisi, d) Öğrenciden oluşur.*"

29. Somut olayda başvuran, Down sendromlu kaynaştırma öğrencisi oğlu E.D.O. 'nun kolaylaştırıcı kişi/gölge öğretmen eşliğinde ilkokula başladığını, Okul BEP Geliştirme Birimi'nin kararı doğrultusunda oğlunun ikinci sınıfa da kolaylaştırıcı kişi/gölge öğretmen eşliğinde devam ettiğini, ikinci sınıfın birinci döneminin bitimine iki hafta kala yine BEP Geliştirme Birimi'nin gerçekleştirdiği toplantı neticesinde OSB tanılı çocuklar haricindeki diğer özel gereksinimli çocukların kolaylaştırıcı kişilerinin derslere alınmamasına karar verildiğini, söz konusu karar neticesinde oğlunun kolaylaştırıcı kişi/gölge öğretmeni olarak çalışan kişinin sınıf ortamına alınmayacağına tarafına bildirildiğini ileri sürmüş olup yalnızca OSB tanılı öğrencilere kolaylaştırıcı kişi/gölge öğretmenden faydalanma hakkının tanınmasının engellilik temelinde ayrımcılık yasağına aykırılık teşkil ettiğini iddia etmiştir.

30. MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 6/1/2020 tarihli ve 10096465-20-E.230243 sayılı Makam Olur'u incelendiğinde; tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimine devam eden OSB tanılı öğrenciler için kolaylaştırıcı kişinin uygun görüldüğü anlaşılmaktadır.

31. Muhatap MEB tarafından dosyaya sunulan cevabi yazıda ise kolaylaştırıcı kişi uygulamasının ayrımcı sebeplere dayanmadığı, OSB tanılı öğrencileri okul ortamında desteklemek amacıyla velilerden gelen yoğun talepler üzerine pilot uygulama olarak başlatıldığı, söz konusu uygulamaya ilişkin izleme ve değerlendirme çalışmalarına devam edildiği ve elde edilecek veriler doğrultusunda gerekli görülmesi halinde düzenleme ve mevzuat değişikliklerinin yapılmasının planlandığı ifade edilmektedir. Öte yandan, bir diğer muhatap olan Çankaya Kaymakamlığı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nün (Mesa Koru Sitesi İlkokulu) cevabi yazısında, kolaylaştırıcı kişi uygulamasının 1/4/2020 tarihli ve 10096465-20-E.230243 sayılı Makam Olur'u çerçevesinde yürütüldüğünün belirtilmesi ile yetinildiği anlaşılmaktadır. Söz konusu açıklamalardan, engelli öğrenciler arasında tanı bazlı olarak farklı bir uygulamanın mevcut olduğu

görülmektedir. Bu kapsamda, söz konusu farklı uygulamanın objektif ve makul bir sebebinin olup olmadığının muhataplar tarafından ortaya konulması gerekmektedir.

32. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim hakları, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun ve bahsi geçen uluslararası sözleşmeler ile güvence altına alınmıştır. Nitekim EHİS'in 24'üncü maddesinde de bu hususa vurgu yapılmış ve engelli bireylere yönelik bireyselleştirilmiş etkin destekleyici tedbirlerin sağlanması gerektiği ifade edilmiştir. Söz konusu tedbirlerin, OSB tanıılı öğrenciler bakımından, bu öğrencilere kolaylaştırıcı kişi görevlendirilmesi vasıtasıyla yerine getirildiğinde şüphe bulunmamaktadır.

33. Bununla birlikte, OSB tanıılı öğrenciler dışındaki diğer farklı özellikleri ve ihtiyaçları bulunan özel gereksinimi olan, somut olay özelinde Down sendromlu öğrencilerin okul içerisindeki ihtiyaçları, özel durumları ve bu hususların çocuğun bireysel gelişim sürecine etkisi hakkında bilimsel bir değerlendirmenin yapılıp yapılmadığı, bu doğrultuda Down sendromlu öğrenciler açısından kolaylaştırıcı kişi uygulamasına ihtiyaç duyulup duyulmadığı hakkında muhataplar tarafından herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

34. Diğer taraftan, OSB tanıılı öğrencilerin istifadesine sunulan söz konusu uygulamanın velilerden gelen yoğun talepler üzerine pilot uygulama olarak başlatıldığı muhatap MEB'in cevabi yazısında ileri sürülmüşse de söz konusu taleplere ilişkin herhangi bir sayısal veriye dosya kapsamında rastlanmamıştır. Bu doğrultuda, Down sendromlu öğrencilerin velilerinden MEB'e ulaşan kaç talep olduğu, söz konusu uygulamanın Down sendromlu öğrencileri de kapsayacak şekilde genişletilmesi için kaç talep gerektiği ve uygulamanın kapsamının genişletilmesi noktasında dikkat edilen başkaca objektif bir kriterin bulunup bulunmadığı konusunda bir değerlendirmede bulunulmamıştır.

35. Bu kapsamda, bilimsel veriler ışığında Down sendromlu öğrenciler açısından kolaylaştırıcı kişi uygulamasına ihtiyaç duyulup duyulmadığı hakkında muhataplar tarafından herhangi bir değerlendirmede bulunulmaması, velilerden gelen taleplere ilişkin herhangi bir sayısal verinin paylaşılması ve kolaylaştırıcı kişi uygulamasının kapsamının genişletilmesi noktasında dikkate alınan objektif kriterlerin neler olduğu hakkında bir açıklama yapılmaması gerekçeleriyle muhataplar tarafından yapılan tanı bazlı farklı muamelenin objektif ve makul bir sebebinin olduğunun ispatlanamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

36. Öte yandan muhatap MEB, söz konusu uygulamaya ilişkin izleme ve değerlendirme çalışmalarına devam edildiğini ve elde edilecek veriler doğrultusunda gerekli görülmesi halinde düzenleme ve mevzuat değişikliklerinin yapılmasının planlandığını ifade etmiştir. Yine MEB'in muhatap olduğu 26/10/2021 tarihli Türkiye Down Sendromu Derneği başvurusunda da muhatap tarafından aynı ifadelere yer verilerek uygulama konusundaki çalışmaların devam ettiği ve gerekli görüldüğü takdirde mevzuat değişikliklerinin yapılmasının planlandığının belirtildiği tespit edilmiştir (TIHEK, K. No: 2022/489, para. 28). Bununla birlikte, üç yılı aşkın süredir devam ettiği anlaşılan izleme ve değerlendirme çalışmalarına ilişkin herhangi bir somut verinin muhatap tarafından paylaşılmadığı görülmüştür.

37. Muhatap Bakanlık tarafından söz konusu durumun kalıplaşmış ifadeler ile açıklanma yoluna gidilmesinin; bununla birlikte bahsi geçen 6/1/2020 tarihli Makam Olur'undan başvuranın Kurumumuza yapmış olduğu 26/2/2024 tarihli başvuruya değin geçen sürede yapılan izleme ve değerlendirme çalışmalarına ve bu çalışmalar neticesinde elde edilen çıktılara ilişkin herhangi bir somut verinin ortaya konulmamasının, somut uyuşmazlığın çözümüne ilişkin bir belirsizliği beraberinde getirdiği ve muhataplar tarafından uygulanan tanı bazlı farklı muamelenin etkilerini OSB tanısı konulmamış diğer engelli öğrenciler ve bu öğrencilerin aileleri bakımından daha da ağırlaştırdığı değerlendirilmektedir.

38. Sonuç olarak, dosya kapsamındaki bilgi ve belgeler yukarıda yer alan mevzuat hükümleri ile birlikte incelendiğinde; muhataplar tarafından engelli öğrenciler arasında tanı bazlı farklı muamelede bulunduğu ve söz konusu farklı muamelenin objektif ve makul bir nedeninin bulunduğu ortaya konulmadığı, bununla birlikte inceleme konusu uygulamaya ilişkin izleme ve değerlendirme çalışmalarının tamamlanma süreci hakkında herhangi bir somut verinin kamuoyu ile paylaşılmamasının mezkûr uygulamanın geleceği hakkında belirsizliğe neden olduğu ve bu durumun engelli öğrenciler arasında yaşanan farklı muamelenin etki ve sonuçlarını ağırlaştırdığı değerlendirilmiş, bu kapsamda muhataplar tarafından engellilik temelinde ayrımcılık yasağının ihlâl edildiği kanaatine varılmıştır.

39. Somut olayda gerçekleşen ayrımcılık yasağı ihlali bakımından; ihlali gerçekleştiren muhatapların hukuki konumu, ihlalin etki ve sonuçlarının ağırlığı ve ayrımcılık yasağı kapsamında korunmak istenen kamusal menfaat göz önünde bulundurularak ihlal konusu eylemle ilgili muhataplara 50.000,00 TL idari para cezasının uygulanmasına karar verilmiştir.

V. KARAR

A. Başvuruda AYRIMCILIK YASAĞI İHLALİ YAPILDIĞINA,

B. Muhataplar Milli Eğitim Bakanlığı ve Çankaya Kaymakamlığı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü (Mesa Koru Sitesi İlkokulu) hakkında 50.000,00'er (ElliBin'er TL) TL İDARİ PARA CEZASI UYGULANMASINA,

C. Kararın taraflara tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,

Ç. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine

başvurulabileceğine,

16/10/2024 tarihinde, OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

e-imzalıdır

Av. Alişan TIRYAKI
II. Başkan

Prof. Dr. Muharrem KILIÇ
Başkan
(Görevli)

e-imzalıdır

Dr. Burhan ERKUŞ
Kurul Üyesi

Mehmet Emin GENÇ
Kurul Üyesi
(İzinli)

Ünal SADE
Kurul Üyesi
(Görevli)

Dilek ERTÜRK
Kurul Üyesi
(İzinli)

e-imzalıdır

Muhammet Ecevit CARTİ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Yunus Emre KARAOSMANOĞLU
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

İsmail AYAZ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Saffet BALIN
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Av. Zennure BER
Kurul Üyesi